

3. *Ходжаян А.* Інституційне забезпечення конкурентоспроможності економіки України / *А. Ходжаян* // *Економіст*. — 2010. — № 2. — С. 26–29.

УДК 338.27

Валентина МОСКАЛЕНКО*

ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Анотація. Прогнозування в умовах невизначеності набуває актуальності у зв'язку з макроекономічною нестабільністю, яка має місце в Україні з 2014 року. На регіональному рівні для прогноз ключових макроекономічних показників запропоновано здійснювати за кількома сценаріями, застосовуючи інструментарій математичного моделювання та експертних методів.

Сучасний етап економічного розвитку характеризується зміщенням центру уваги в реалізації регіональної політики в сторону вирішення господарської самостійності територій на основі ефективного використання внутрішнього потенціалу, що тягне за собою додаткову відповідальність регіональної влади за якість і обґрунтованість прийнятих управлінських рішень, їх адекватність умовам, які постійно змінюються. Це обумовлює підвищення інтересу до розробки моделей прогнозування можливих тенденцій у регіоні під впливом зовнішніх загроз, унаслідок глобальних процесів у світовій економіці. Разом з тим, розраховуючи основні індикатори економічного розвитку, складно передбачити війну, втрату територій, двократне падіння ціни на нафту або ж наслідки політики взаємних санкцій. Тому прогнозування сьогодні радше набуває аналітичного змісту, тобто дає уяву про можливий розвиток подій за умов макроекономічної нестабільності та невизначеності.

Для визначення ступеня невизначеності існує кілька підходів. Перший — традиційний — підхід полягає у виявленні найістотніших ризиків (наприклад, щодо цін на нафту або обмінних курсів) і представленні альтернативних сценаріїв, припускаючи, що вони здійсняться або уявити наслідки різних варіантів полі-

* **МОСКАЛЕНКО Валентина Володимирівна** — аспірант кафедри макроекономіки та державного управління ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна, vm_me@ukr.net

тики. В певному сенсі, це те, що вже давно здійснено в Нідерландах для визначення цілей бюджету — при офіційних прогнозах темпи зростання є парними: одні з них є «сприятливим», а інші — найвірогіднішим сценарієм. Цей підхід є досить інтуїтивним і може досить точно працювати за умови, коли кількість варіантів обмежено і вони досить диференційовані. Інший підхід полягає у представленні прогнозів у вигляді діапазонів, а не точкових оцінок, як це зроблено, наприклад, Європейським Центральним банком у своїх прогнозах. Розмах прогнозу зазвичай відповідає статистичним довірчим інтервалам: наприклад, 95 %-ий інтервал означає, що ймовірність того, що результат буде лежати за межами цього діапазону, становить 5 %. Такі інтервали розширюються зі збільшенням горизонту прогнозування, що відображає вищу невизначеність, у віддаленішому майбутньому. Інтервали не завжди мають бути симетричними, так як баланс ризиків навколо центрального прогнозу цілком можуть бути перекрученим.

Загалом, такі діапазони можуть бути отримані двома способами.

1. Безпосередньо зі статистичної моделі, що використовується в прогнозі. Це можна здійснити тільки для відносно невеликих систем лінійних рівнянь без будь-яких спеціальних коригувань. На противагу цьому, при використанні великомасштабних економетричних моделей, виникають нелінійні взаємозв'язки і стохастичні методи моделювання стають необхідними для розрахунку розподілу передбачуваних результатів.

2. На основі минулих помилок прогнозу. Якщо вибірка минулих помилок передбачає нормальний розподіл, то його середнє значення та стандартна помилка легко можуть бути отримані. Цей метод вимагає менше припущень і відносно простий у реалізації.

Довірчі інтервали, як правило, стають усе популярнішими. Ще одним способом показати невизначеність є побудова віялового прогнозу, як це робить з 1996 року Банк Англії в своєму щоквартальному звіті про інфляцію (рис. 1).

Подібні віялові діаграми публікуються зазвичай центральними банками (Швеція, Таїланд), МВФ (для світового виробництва), Європейською комісією (по ВВП зони євро) і Національним інститутом Сполученого Королівства економічних і соціальних досліджень (NIESR).

Альтернативний спосіб описати невизначеність прогнозу є використання гістограми. Найстарішим прикладом у макроекономіці є щоквартальне опитування професійних прогнозистів, що

публікується Федеральним Резервним Банком Філадельфії (Diebold та ін., 1999). Близько 50 прогнозистів опитують щодо їх думки стосовно зростання інфляції та американської економіки, а потім ці відповіді усереднюють.

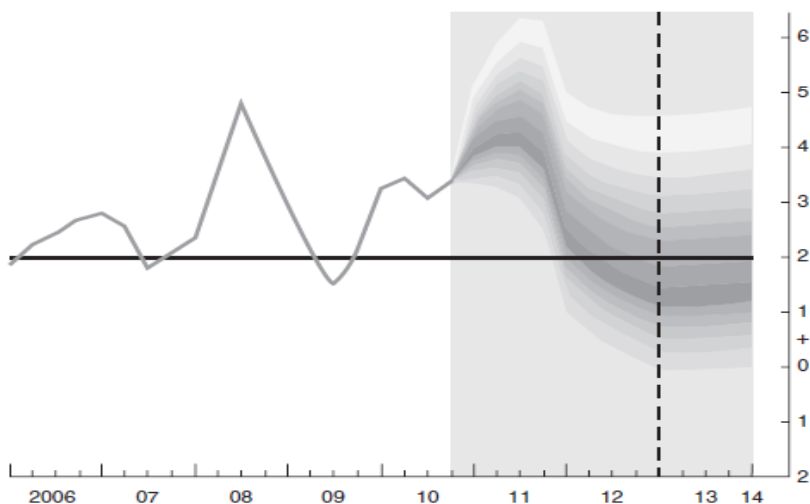

Рис. 1. Віялова діаграма прогнозу інфляції в Англії

Джерело: звітність Банку Англії, 2010

В Україні аналогом таких прогнозів виступають консенсус-прогнози — це усереднені значення основних прогнозних показників економічного розвитку України, які розраховані на основі експертних оцінок учасників опитування. Прогноз розраховується на базі матеріалів, наданих експертами Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Національного банку України, Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, ДП «Науково-дослідний економічний інститут», ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАНУ», Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, Інституту еволюційної економіки, Інституту досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Міжнародного центру перспективних досліджень, Dragon Capital, CASE Украї-

на, The Bleyzer Foundation, Forex Club в Україні, Райффайзен банку Аваль та Агентства індустріального маркетингу.

На регіональному рівні представляється важливим прогнозувати в умовах невизначеності ключові показники розвитку регіону, зокрема, валовий регіональний продукт. Для валового регіонального продукту Львівської області віялова діаграма будується для трьох різних сценаріїв з урахуванням таких ризиків:

- втрата внутрішніх ринків збуту через не конкурентоспроможність вітчизняних товарів в умовах дії Угоди про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС;

- негативні демографічні тенденції (скорочення населення, висока трудова міграція за кордон, підвищення демографічного навантаження) створюють ризик для подальшого «старіння» населення та поглиблення невідповідності між пропозицією і потребами регіонального ринку праці, зокрема, в частині браку кадрів робітничих професій;

- розширення ареалів депресивності окремих територій формує ризики зростання рівня безробіття та погіршення якості життя населення, посилення трудової міграції до територій з вищою економічною активністю;

- поглиблення диспропорцій у розвитку територій та адміністративно-територіальних одиниць області в умовах фінансової децентралізації через послаблення механізмів міжбюджетного вирівнювання;

- невирішеність проблеми поводження з відходами, зокрема зберігання та переробки хімічних засобів захисту рослин та інших небезпечних відходів, локальні екологічні проблеми (у т.ч. підтоплення, деградація земельних ресурсів) можуть бути загострені через інтенсивне природокористування.

Інерційний сценарій розвитку регіону формується за комплексу припущень, що тривкий у часі (горизонті планування) баланс зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на стан регіону як соціально-економічної системи залишається незмінним, тобто послідовність станів системи змінюється за інерцією. У бізнес-плануванні такий сценарій називають *business as usual*, тобто «справи йдуть, як зазвичай».

Базові припущення оптимістичного сценарію — це успішна та комплексна імплементація Угоди про асоціацію України з ЄС; завершення активних військових дій, поступова синхронізація національного та європейського законодавства, системні реформи, зниження митних тарифів, дерегуляція, детінізація.

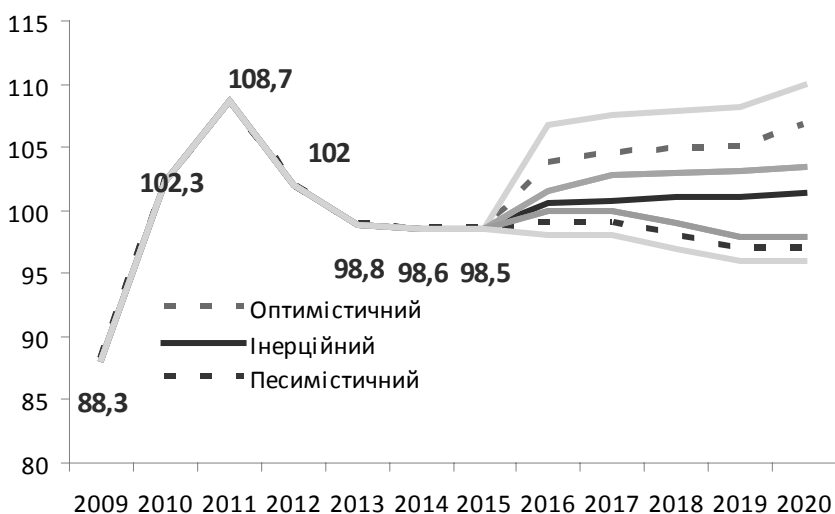

Рис. 2. Віяловий прогноз ВРП Львівської області на 2016–2026 рр. (довірчий інтервал 95 %).

Джерело: розроблено автором.

Базові припущення песимістичного сценарію розвитку — це поступова втрата довіри з боку партнерів з ЄС і США у зв'язку з відсутністю реальних реформ в Україні; некомплексне та несистемне впровадження реформ, втрата інвестиційної привабливості України.

Література

1. Carnott N., Coen V. And Tissot B. Economic forecasting and policy. Second edition, 2011
2. Diebold, F., Tay, A. and Wallis, K. (1999) Evaluating Density Forecasts of Inflation: The Survey of Professional Forecasters, in R. Engle and H. White. (eds) Cointegration, Causality, and Forecasting: A Festschrift in Honour of Clive W. J. Granger, Oxford, UK: Oxford University Press
3. Україна: перспективи розвитку. Консенсус-прогноз. Випуск 42 (16). [Електронний ресурс] / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, серпень 2016 року. — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=772d5f17-58c1-4901-92c5-2b1f0e807740>